

Индустриален профил – България

Автоматизация и роботизация за нова реиндустриализирана Европа (ARIALE)

Проект номер 2013-1-PL1-LEO05-37568

Начало на проекта: 01.12.2013 Продължителност: 24 месеца
Край на проекта: 30.11.2015

Проект, финансиран от Европейската общност по програма Учене през целия живот.

Ниво на разпространение		
PU	Публично	
PP	Ограничено до други участници в програма (включително служби на Комисията)	
RE	Ограничено до група, посочена от консорциума (включително служби на Комисията)	
CO	Поверително, само за членове на консорциума (включително служби на Комисията)	CO

Съдържание

1. Въведение	3
2. Общ преглед на икономическата ситуация.....	3
2.1. Обща информация.....	3
2.2. Икономически контекст	4
2.3. Политическа ситуация	6
2.4. Демографски профил (социален фактор).....	7
2.4.1. Пазар на труда през 2014 г.	8
2.4.2. Структура на пазара на труда	9
2.4.3. Сектори	9
2.4.4. Пол	11
2.4.5. Правен и административен контекст.....	11
2.5. Наука и технология (технологични фактори)	12
3. Индустиален профил.....	12
3.1. Обща информация.....	12
3.2. Основни действащи лица.....	14
3.2.1. Публични органи.....	14
3.2.2. Профсъюзи	15
3.2.3. Организации на работодатели	16
3.3. Характеристики на индустриални отношения	17
3.3.1. Индустриални спорове.....	18
3.3.2. Тристранна концентрация	19
3.3.3. Представяне на работното място.....	20
4. България като дестинация за аутсорсинг	20
4.1. Политическа и бизнес стабилност.....	21
4.2. Ниски бизнес разходи	21
4.3. Стратегическо местоположение	22
4.4. Достъп до пазарите	22
4.5. Човешки ресурси	22
5. Примери за производства, аутсорсвани в България	22
6. Източници на информация.....	28

1. Въведение

Основната цел на настоящия доклад е да опише спецификите на България по отношение на производствения сектор. За да постигне тази цел, докладът е разделен на 6 основни раздела:

- 1) Въведение – представя целите и кратко описание на съдържанието на доклада.
- 2) Общ профил на страната – PEST анализ – предоставя информация относно **политическата** ситуация в страната; **икономическата** конюнктура; **социален** и демографски профил; **технологичен** профил.
- 3) Индустиален профил на страната – представя бизнес статистика по отношение на основните индустрии, които използват технологии за автоматизация и роботизация; представя основните „действащи лица“ в индустрията; броя предприятия в производствения сектор; общия оборот за 2014 г. в лева и др.
- 4) България като дестинация за аутсорсинг за производствени компании – предоставя информация относно конкурентните предимства на страната като дестинация за аутсорсинг. През последните години България се превърна в атрактивна дестинация за аутсорсинг за големи чуждестранни производствени компании.
- 5) Примери за производители, аутсорсвани в България – списък и информация за големи инвестиционни проекти, които имат за цел аутсорсване на определени производствени процеси на големи чуждестранни компании.

2. Общ преглед на икономическата ситуация

2.1. Обща информация

България е разположена в югоизточната част на Балканския полуостров. България е 520 км от изток до запад и 330 км от север до юг. Тя е разположена на кръстопът между Европа, развиващите се пазари на Близкия Изток, Русия и Азия, като споделя граници в Турция и Гърция на юг, БФРМ на югозапад и Сърбия на запад. Река Дунав е северната граница с Румъния, а източната граница на страната е Черно море. България е на 15-то място по площ сред европейските страни, с население от 7.8 млн. души на територия от 111 000 кв. км. На разстояние от 500 км от столицата на България, София, населението е концентрирано в 10 региона. България е разделена на 28 области и 263 общини с рамките на 6 региона на икономическо развитие. Най-големите градове в България са: София (население 1 130 000), Пловдив (население 340 000), Варна (население 320 000), Бургас (население 210 000) и Русе (население 185 000)

България, с официално наименование **Република България**, е разположена в югоизточната част на Европа. Тя граничи с Румъния на север, Сърбия и Македония на запад, Гърция и Турция на юг и с Черно море на изток. С територия от 110 994 кв. км, България е 16 по площ в Европа.

Населението на България, което наброява 7.4 млн. души, е предимно урбанизирано и основно концентрирано в административните центрове на 28-те области. Повечето търговски и културни дейности са концентрирани в столицата София, която е и най-голям град. Най-силните сектори в икономиката са тежка индустрия, електроинженерство и земеделие, като всички се базират на местни ресурси.

Настоящата политическа структура на страната датира от приемането на демократична конституция през 1991 г. България в парламентарна република с висока степен на политическа, административна и икономическа централизация. Тя е член на Европейския съюз, на НАТО и на Съвета на Европа; основаваща държава на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа и е участвала в Съвета за сигурност на ООН три пъти.

2.2. Икономически контекст

България има стратегическо местоположение в центъра на югоизточна Европа и на основните пътища от Европа към Близкия Изток.

- България е стратегически разположена и осигурява достъп до следните пазари:
 - Югоизточна Европа – население от 122 млн. жители, пазар с висок ръст;
 - ЕС – България предлага евтин безмитен достъп до пазар с 500 жители; EU
 - CIS, Близкия Изток и Северна Африка.
- България предлага комбинация от политическа и макроикономическа стабилност и инициативи за бизнес:
 - Стабилна парламентарна демокрация; член на ЕС, НАТО и Световната търговска организация;
 - Българската валута е фиксирана към еврото според условията на валутен борд;
 - Най-ниски данъци и едни от най-ниските разходи за труд в ЕС, в комбинация със специални инициативи за инвеститори;

- ЕС финансиране – над 8 милиарда евро в европейски фондове през следващите години

Таблица 1: Преглед на ключови макроикономически индикатори за 2014

2014 Икономически преглед	
БВП (в милиарда евро)	42.1
Експорт (в милиарда евро)	22.1
Нетни преки чуждестранни инвестиции (% от БВП)	3.2
Ръст на БВП (%)	1.7
Безработица (%)	10.6
Инфлация (%)	-1.6
Правителствен дефицит (% от БВП)	-1,5
Правителствен дълг (% от БВП)	18,9
Салдо по текущи сметки (% от БВП)	0.0
Дългосрочен кредитен рейтинг:	
Moody's:	Baa2 стабилен
S&P:	BB+ стабилен
Fitch:	BBB- стабилен

Таблица 2: Данъчно облагане в България, сравнено с други европейски страни

Country	Income Tax (%)		Social Security (%)		VAT (%)
	Corporate	Individual	Employer	Employee	
Bulgaria	10	10	17.9-18.5	12.9	20
Serbia	15	10-20	16.9	16.9	20
Romania	16	16	28.45	16.5	24
Hungary	10/19	16	28.5	18.5	27
Czech Rep.	19	22	34	11	21
Poland	19	18/32	22.14	13.7	23
Turkey	20	15-35	27	15	18
Slovakia	23	19-25	34.8	13.4	20
UK	23	0-45	13.8	12	20
Italy	27.5	23-43	30	10	21
Spain	30	24, 75-52	29.9	6.35	21
Germany	30-33 (effective)	14-45	19.7	20.6	19
France	33.33	5.5-41	50	20	19.6

Източник: Българска Народна Банка

Както се вижда от таблица 2, данъчните ставки, прилагани в България, са най-ниски както за физическите лица, така и за компаниите, а ДДС е сравнително нисък в сравнение с повечето страни от ЕС. Затова България се смята за добра алтернатива за аутсорсинг, особено за големи и скъпи производства. Темата допълнително се разглежда в раздел 4 “България като аутсорсинг дестинация за производствени предприятия” и раздел 5 “Примери за производства, аутсорснати в България ” от настоящия отчет.

Таблица 3: Преглед на ключови макроикономически индикатори за периода 2010-2012

Индикатор	2010	2011	2012
БВП на глава от населението (по стандартите за покупателна способност, индекс: EU28=100)	44	47	47
Реален ръст на БВП (% промяна спрямо предната година) (2012)	0.4	1.8	0.8
Инфлация (%) (средно годишна промяна 2011–2012)	3.0	3.4	2.4
Трудови разходи на час за цялата икономика (с изключение на земеделие и обществена администрация), в евро	2.90	3.08	3.23
Средна работна продуктивност, в евро	11,810	13,054	13,520
Брутни годишни печалби, в евро	4,076	4,361	4,599
Разлика в заплащането между половете (в %) (некоригирана форма)	13.0	13.0	14.7
Заетост (възрастова група 15–64) в %	59.7	58.5	58.8
Заетост сред жените (възраст 20–64) в %	61.7	59.8	60.2
Безработица (възраст 15–64) в %	10.3	11.3	12.4
Официална минимална месечна заплата в евро (средно годишно)	123	128	145

Източник: Евростат и Национален статистически институт (НСИ)

2.3. Политическа ситуация

България е парламентарна демокрация, в която позицията с най-голяма изпълнителна власт е тази на министър-председателя. Политическата система има три клона – законодателна, изпълнителна и съдебна власт, с универсално право на глас за всички жители над 18 годишна възраст. Конституцията на България дава и възможности за пряка демокрация.^[128] Изборите се контролират от Централна избирателна комисия, която включва членове от всички основни политически партии. Партиите трябва да се регистрират в комисията преди да участват в национални избори. Обикновено за министър-председател се избира лидера на партията, получила най-много гласове на парламентарните избори, въпреки че не винаги е така.

Политическите партии се събират в Народно събрание, което се състои от 240 депутата, избрани за четиригодишен мандат чрез пряко гласуване. Народното събрание има правото да приема закони, да одобрява бюджета, да планира провеждането на

президентски избори, да избира и освобождава министър председателя и останалите министри, да обявява война, да разположи войски в чужбина и да ратифицира международни договори и споразумения. Президентът изпълнява функциите на държавен глава и главнокомандващ на въоръжените сили и има властта да върне закон за допълнително обсъждане, въпреки че парламентът може да отмени президентското вето чрез гласуване с обикновено мнозинство от всички членове на парламента.

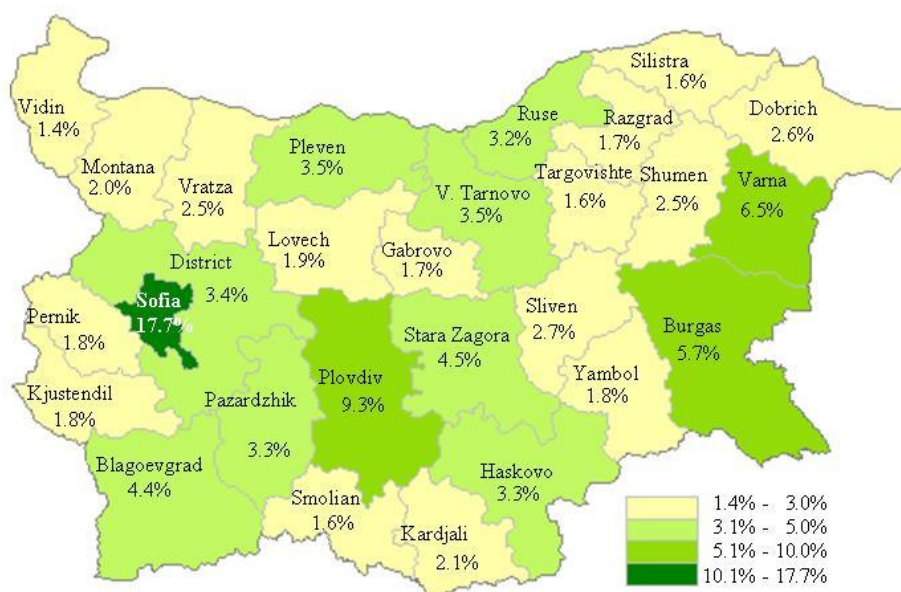
България има типична система на гражданско право. Съдебната власт се наблюдава от Министерството на правосъдието. Върховният административен съд и Административният съд са най-висшите апелативни съдилища и следят за прилагането на законите в прилежащите им съдилища. Висшият съдебен съвет управлява системата и назначава съдиите. Съдебната власт в България, заедно с други институции, остава една от най-корумпираните и неефективни в България.

Прилагането на законите се изпълнява от организации, предимно подчинени на Министерството на вътрешните работи. Главна дирекция "Национална полиция" се бори с престъпленията от общ характер, поддържа общественя ред и подпомага операциите на други агенции за прилагане на закона. ГДНП има 27,000 полицейски служители в своите местни и национални секции. Министерството на вътрешните работи оглавява и Гранична полиция и Националната жандармерия – специализиран клон за анти-терористична дейност, кризисен мениджмънт и контрол на бунтове. Контраразузнаването и националната сигурност са отговорност на Държавната агенция за национална сигурност, създадена през 2008.

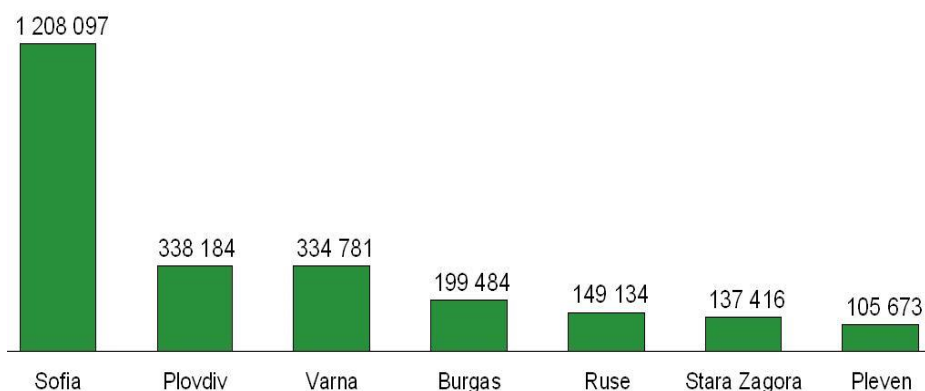
2.4. Демографски профил (социален фактор)

- Население: 7 282 041 (2012)
- 61.8% от населението е в трудоспособна възраст
- Около 60% от населението в трудоспособна възраст (25-64 години) говори поне един чужд език
- Около 80% от населението в активна работна възраст има средно или висше образование
- Около две трети от учениците в страната изучават английски или немски език
- България е високо урбанизирана страна, с над 5 милиона души, живеещи в градовете

Фигура 1: Население в България по данни от 31.12.2011 по общини

Фигура 2: Градове с над 100 000 жители, 2011

2.4.1. Пазар на труда през 2014 г.

Съществуват признаци за слабо възстановяване в нивата на заетост и дори определен минимален ръст при сравнение с предните тримесечия. Същевременно обаче безработицата продължава да расте, макар и с по-нисък темп.

Възстановяването на работния пазар ще бъде бавно и създаването на нови работни места ще е трудно, особено заради демографските проблеми и структурните дефекти в пазара на труда.

2.4.2. Структура на пазара на труда

- Заети на пълен работен ден: 98.3% (2010); 98.2% (2011); 98.0% (2012); 97.7% (2013 средно за първите девет месеца)
- Заети на непълен работен ден: 1.7% (2010); 1.8% (2011); 2.0% (2012); 2.3% (2013 средно за първите девет месеца)

Източник: Национален статистически институт, Проучване на работната сила

- неофициално – моля вижте таблицата по-долу (Таблица 4)

Хора, наети без договор (%)		
Година	Без договор за основната работа	Без договор за втора работа
2003	6	77.4
2004	5.9	59.1
2008	5.6	51,5
2009	5.9	51
2010	3.4	38.1
2012	3	29

Източник: Център за демократични изследвания

2.4.3. Сектори

Според Националния статистически институт делът на заетост се изгражда както следва: (буквите обозначават класификация по NACE 2008):

- **Производство (B-E): 25.7% (2010); 25.9 (2011); 25.8 (2012);**
- **Строителство (F): 7.5% (2010); 6.7% (2011); 6.3% (2012);**
- Земеделие (A): 3.4% (2010); 3.5 (2011); 3.4% (2012);
- Услуги (G-U): 63.4% (2010); 63.9% (2011); 64.5% (2012).

През 2014 заетостта е разпределена сред следните икономически активности:

Таблица 5: Заетост през 2014 според икономическите активности

Икономическа активност	2014		
	Общо	Публичен сектор	Частен сектор
Общо	2 166 199	541 046	1 625 153
Земеделие, лесовъдство и риболов	69 493	12 140	57 353
Добивна промишленост	23 707	7 154	16 553
Производство	480 183	5 518	474 665

Предлагане на електричество, газ, парно отопление и климатични инсталации	30 701	14 836	15 865
Водоснабдяване, канализация, управление на отпадъците и възстановителни дейности	34 659	21 073	13 586
Строителство	120 501	2 670	117 831
Търговия на едро и дребно; поправка на моторни превозни средства и мотоциклети	372 630	457	372 173
Транспорт и складова дейност	128 854	48 556	80 298
Настаняване и дейности по хранителни услуги	110 111	4 669	105 442
Информация и комуникация	68 707	4 162	64 545
Финансови и застрахователни дейности	54 315	1 880	52 435
Дейности в сферата на недвижимите имоти	22 234	2 539	19 695
Професионални, научни и технически дейности	71 607	10 827	60 780
Администрация и дейности по помощни услуги	104 783	18 376	86 407
Публична администрация и защита; задължително здравно осигуряване	112 987	112 987	x
Образование	164 068	155 907	8 161
Човешко здраве и социални дейности	131 333	102 540	28 793
Изкуства, забавление и почивка	33 242	13 403	19 839
Други обслужващи дейности	32 084	1 352	30 732

Както се вижда от таблица 5, производството има най-голям дял от 22,2% - почти половин милион души (480 183) от икономически активното население (2 166 199) в страната са заети в производствения сектор, следвани от хората, заети в сферата на търговията на едро и дребно (372 630 души).

От гледна точка на заетостта, доминиращите сектори са: услуги (65%) и производство (22%). Най-важните отрасли в производствения сектор са:

- Текстил и шивашки услуги (даващи работа на 27% от общата работна сила, заета в производството);
- Производство на храна, напитки и тютюн (18%);
- Производство на основни метали и метални изделия (12%).

Машиностроенето, химическата и фармацевтичната промишленост са важни за експортната търговия. В услугите най-големите работодатели са:

- Търговия и ремонт (27% от заетите в сферата на услугите);
- образование (11%);
- транспорт и складова дейност (9%).

Водещите сектори, допринасящи за създаването на брутна добавена стойност са:

- Индустрия и енергетика (24.5%);
- Търговия, транспорт, хотели и ресторанти (20.1%);
- Дейности в сферата на недвижимите имоти (9.2 %);
- Финанси и застраховане (8.2%).

2.4.4. Пол

Нивото на заетост при жените се е увеличило. През последните пет години разликата в заетостта между половете е между 7.7 процентни пункта (2011) и 11.0 процентни пункта (2008). През 2012 нивото на заетост е 50.8% при мъжете и 42.6% за жените (8.2 процентни пункта разлика).

2.4.5. Правен и административен контекст

Последните промени в трудовото законодателство включват приемане на европейското законодателство по проблеми като:

- Права на командированите служители;
- Информирание и консултиране на служителите;
- Родителски отпуск;
- Пенсионна реформа.

Кодексът на труда е променен в съответствие със споразуменията на социалните партньори за дистанционна работа и работа от вкъщи, като осигурява законова регулация на работните отношения и условия на тези групи служители. В Кодекса на труда и в много други закони са направени промени, свързани с регулацията на наемане на хора чрез агенции за временна работа.

Закона за насърчаване на заетостта се изменя, за да се осигури правна основа за прилагането на Гаранцията за младежта.

Изпълнителната агенция по Главната инспекция по труда (ГИТ ЕА) е отговорна за общия преглед на трудовото законодателство и осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд. Нов закон за трудовата инспекция (2010) гарантира основаването на Тристранния съвет за инспекция на труда. Главната инспекция по труда (ГИТ) прилага проект „Превенция за безопасност и здраве на работното място“, който цели да подобри условията на работа и здравето на работната сила. Проектът включва:

- Национално проучване за условията на труд;
- Въвеждане на системи за трудови здравни рискове чрез Общ профил на БЗР;
- 30 БЗР профила на икономически дейности.

Промените в трудовото и социално законодателство по отношение на заетостта и условията на труд са резултат от интензивен социален диалог и консултации в Националния съвет за тристранно сътрудничество (НСТС).

2.5. Наука и технология (технологични фактори)

България харчи 0.25 процента от БВП за научни изследвания, като по този начин има един от най-ниските бюджети за проучване и развитие в Европа. Хроничното недостатъчно инвестиране в проучвания от 1990 г. е принудило много учени да напуснат страната. В резултат България се представя зле в иновациите, конкурентоспособността и експорта с висока добавена стойност.^{[238][239]} Основните сфери на проучване и развитие са енергетиката, нанотехнологиите, археологията и медицината. Българската академия на науките (БАН) е водещото научно учреждение и там в множество институти работят повечето български изследователи. БАН е активна в сферата на космическата наука с RADOM-7 експерименти за радиационен мониторинг на Международната космическа станция и Chandrayaan-1, и местно разработени космически парници на космическа станция МИР. България става шестата страна в света, която има астронавт в космоса с полета на Георги Иванов на Съюз 33 през 1979. България е активен член на ЦЕРН и е допринесла към дейностите му с почти 200 учени от приемането си през 1999.

През 80те години на двадесети век България е известна като „Силиконовата долина на Източния блок“ поради широкомащабния си износ на компютърни технологии към страните от СИВ. Секторът на информационните технологии генерира 10% от БВП и дава работа на третия най-голям контингент от ИТ специалисти в света. Национален център за суперкомпютърни приложения (НДСО) притежава единствения суперкомпютър в Югоизточна Европа. Българската академия на науките планира да закупи друг суперкомпютър през 2015, който ще бъде използван заедно с високо технологични малки и среди предприятия.

Използването на интернет се увеличило бързо след 2000—броят на потребителите расте от 430,000 до 3.4 милиона (48 % проникване) през 2010. Телефонните услуги са с широко покритие, а централна цифрова градска линия свързва повечето региони. Повече от 90% от фиксираните линии се обслужват от Българска телекомуникационна компания (БТК), докато мобилните услуги се предлагат от три оператора — Mtel, GLOBUL и БТК/Виваком.

3. Индустириален профил

3.1. Обща информация

Таблица 6: Бизнес статистика – секция “Производство”

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ИНДИКАТОРИ ЗА СЕКЦИЯ ‘ПРОИЗВОДСТВО’		
Индикатор	Eurostat код	2014
Брой предприятия - количество.	11110	30 390

Оборот – хиляди лева	12110	54 769 926
Производствена стойност - хиляди лева	12120	52 332 989
Добавена стойност по факторни разходи - хиляди лева	12150	10 378 775
Брой наети	16110	538 017

Таблица 7: Бизнес статистика – отрасъл “Доставка на електричество, газ, пара и климатични инсталации”

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ИНДИКАТОРИ ЗА ОТРАСЪЛ ‘ДОСТАВКА НА ЕЛЕКТРИЧЕСТВО, ГАЗ, ПАРА И КЛИМАТИЧНИ ИНСТАЛАЦИИ’		
Индикатор	Eurostat код	2014
Брой предприятия - количество	11110	1 742
Оборот – хиляди лева	12110	15 806 547
Производствена стойност - хиляди лева	12120	7 274 156
Добавена стойност по факторни разходи - хиляди лева	12150	2 540 824
Брой наети	16110	32 569

Таблица 8: Бизнес статистика – отрасъл “Водоснабдяване, канализация, управление на отпадъците и възстановителни дейности”

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ИНДИКАТОРИ ЗА ОТРАСЪЛ ‘ВОДОСНАБДЯВАНЕ, КАНАЛИЗАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ И ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ’		
Индикатор	Eurostat код	2014
Брой предприятия - количество	11110	745
Оборот – хиляди лева	12110	1 502 142
Производствена стойност - хиляди лева	12120	1 353 644
Добавена стойност по факторни разходи - хиляди лева	12150	677 782
Брой наети	16110	32 757

Таблица 9: Бизнес статистика – отрасъл “Строителство”

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ИНДИКАТОРИ ЗА ОТРАСЪЛ ‘СТРОИТЕЛСТВО’		
Индикатор	Eurostat код	2014
Брой предприятия - количество	11110	18 902
Оборот – хиляди лева	12110	15 451 248
Производствена стойност - хиляди лева	12120	14 890 293
Добавена стойност по факторни разходи - хиляди лева	12150	2 671 307
Брой наети	16110	147 574

Таблица 10: Характеристики на индустриалните отношения, заплащане и работно време за периода 2010-2012

Характеристики на индустриалните отношения, заплащане и работно време			
Индикатор	2010	2011	2012
Гъстота на синдикатите в %*	21.2 – данни от НПП ИРК	-	19.0 – преброяване на социални партньори 21.9 – данни от НПП ИРК
Обхват на колективното договаряне в %**	33	33	29 данни от НПП ИРК
Реален ръст на заплатата, в % (средно годишно 2012–2013)	6.4	5.8	6.6
Колективно договорени седмични работни часове	Според Кодекса на труда нормалната работна седмица е 40 часа.		
Реални работни часове / работно време (часове)	Обичайно -	32.6 / 40.2	32.9 / 40.1

*Членове на синдикатите като процент от всички служители на зависима заетост

**Служители, покрити от колективно договаряне като процент от всички служители на зависима заетост.

Източници: Национален статистически институт; Преброявания на социалните партньори през 2007 и 2012; Национално представително проучване "Индекс на работния климат" (НПП"ИРК"), ИССИ.

3.2. Основни действащи лица

3.2.1. Публични органи

Държавата участва във всички органи на тристранно сътрудничество чрез своите институции и представителства – Съветът на министрите, отделни министерства и министри, областни и общински представители, кметове на общини. Основните участници в социалния диалог са Министерството на труда и социалната политика и неговите агенции – Националната служба по заетостта и Главната инспекция по труда.

Държавата има регулативна роля и изпълнява и ролята на работодател. Тя не само консултира социалните партньори, но е упълномощена да взема финалните решения.

3.2.2. Профсъюзи

Кодексът на труда дава свобода за обединение на служителите в профсъюзи.

Установяването на плурализъм в профсъюзите помага за превръщането им в ключови участници в процеса на реформи и прилагане на новата система на индустриални отношения.

В България има два основни синдиката и няколко по-малки, установени основно на браншово ниво или за професии, които не са членове на никоя национална конфедерация.

Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ) е наследник на старите профсъюзи. Конфедерацията е основана през февруари 1990 година.

Конфедерация на труда Подкрепа (КТ Подкрепа) е основана на 8 февруари 1989.

КНСБ и КТ Подкрепа са членове на Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) и Международната конфедерация на профсъюзите (МКП). Според официалното преброяване на работодателите и синдикатите през 2012 КНСБ има 275,762 члена, а КТ Подкрепа има 88,329 члена. Цифрата показва, че членството в синдикати продължава да намалява в абсолютна стойност. Същевременно гъстотата на синдикатите се увеличава в периода между двете преброявания от 17.5% (2007–2008) на 19.0% (2011–2012) и това се дължи на намалената заетост. Дори по-голяма гъстота (около 21%–22%) се посочва в данните от национално представителни проучвания, Индекса за работен климат (2010 и 2012), и от Института за социални и синдикални изследвания (ИССИ) към КНСБ.

Според преброяването от 2012 само две конфедерации на синдикати все още отговарят на критериите за представителност:

- Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ). Конфедерацията има 35 члена (федерации, съюзи) на секторно/браншово ниво и 6,381 организации в компаниите. КНСБ има 243 общински структури.
- Конфедерация на труда Подкрепа (КТ Подкрепа). Членовете са 27 отрасли/браншови федерации с 2,268 синдикални секции на ниво компания. Конфедерацията има 143 общински структури.

Сред федерациите най-големите са тези в публичния сектор, включително образование, здравеопазване, обществено управление и държавни агенции, добивна промишленост и производство и доставка на енергия.

Процесът на консолидиране на членуващите федерации чрез сливания продължава да бъде непопулярен, въпреки някои очевидни проблеми. В някои сектори (образование, транспорт, енергетика и металообработване) няколко паралелни структури са членове на КНСБ. Някои нови организации, като синдикатът на свещениците, са членове на КТ Подкрепа.

3.2.3. Организации на работодатели

Кодексът на труда дава свобода за създаване на асоциации на работодателите.

Естествени организации на работодателите като част от системата на индустриални отношения се появяват едва в първите години на прехода. Това са двойствени организации, които представят както интереси в сферата на индустриалните отношения, така и други бизнес интереси. Членството е смесено (компании и отрасли/браншови членове). На национално ниво основните организации на работодателите участват в тристранния социален диалог. Колективното договаряне е в правомощията на отрасловите/браншови асоциации. Застъпването и множеството членства възпрепятстват истинския състав и гъстота на основните организации. В разглеждания период се появяват нови организации; членството на повечето основни организации е или стабилно, или се увеличава. Според последното преброяване (2012), организациите на работодатели покриват около 14% от компаниите в страната.

Преброяването през 2012 показва:

- Българската промишлена асоциация (**БПА**) включва 120 регионални/териториални организации, представлящи всички отрасли на българската икономика и 13,082 компании. Гъстотата на БПА по отношение на компаниите се изчислява на 3.6%.
- Българска търговско-промишлена палата (**БТПП**) има 21,977 компании членове с 665,714 служители и 103 отрасли организации и 28 териториални структури. Гъстотата на БТПП е 6.0%.
- Българската асоциация на индустриалния капитал (**БАИК**) има 38 отрасли федерации и регионални структури, които покриват 75 общини. Гъстотата на БАИК е 1.8%.

Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България (КРИБ) има 5,336 члена – частни компании с 504,984 служителя, 70 секторни федерации и 101 регионални/териториални структури. Гъстотата на КРИБ е 1.5%. На национално ниво са признати като представителни четири организации на работодателите:

- Българската промишлена асоциация (БПА). Тя е член на BUSINESSEUROPE.
- Българска търговско-промишлена палата (БТПП)
- Българската асоциация на индустриалния капитал (БАИК), член на Европейския център на работодателите и Европейския център на работодателите и предприятията, предоставящи обществени услуги (СЕЕР)

- Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България (КРИБ)

Съюзът за стопанска инициатива (ССИ) и Съюзът на частните български предприемачи Възраждане (СЧБП) не успява да докаже своя представителен статут през 2012. Тези две организации се присъединяват към БТПП.

Организациите на работодателите участват в националния съвет за тристранно сътрудничество (НСТС) и във всички формирани тристранни органи.

Колективното договаряне е официален прерогатив на секторните организации на работодателите. Преговорите се ръководят в браншовите съвети за сътрудничество. Въпреки това много организации в тесни браншове и икономическа активност нямат съгласие поради липса на синдикати или слаб организационен потенциал на работодателите. Членовете на БПП и до известна степен на БТПП са отговорни за по-голямата част от секторните/браншови колективни споразумения.

3.3. Характеристики на индустриални отношения

Таблица 11: Нива на колективно договаряне

Нива на колективно договаряне	Секторно ниво	Ниво компания	Общинско ниво
Принцип или доминантно ниво		X	
Важно, но не доминантно ниво	X		
Съществуващо ниво	X	X	X

Колективното договаряне покрива само членовете на синдикатите, но Кодексът на труда гарантира, че и работниците, които не са членове на синдиката могат да бъдат покрити от него при определени условия.

Нивото на покритие на колективно договаряне се изчислява на около 30% от всички служители, включително членове на синдикати и служители, които са помолили да бъдат покрити от колективно споразумение. Колективните споразумения са законови ангажиращи.

Съществува някои доброволни инструменти (като споразумения за държавни служители в националните агенции, както и за военни и полицейски служители). Според закона тези групи нямат право да участват в колективно договаряне за заплатите, тъй като те са централно определени. Въпреки това социалните партньори са постигнали съгласие по други проблеми, като работно време, отпуск и работно облекло. Девет такива споразумения са в сила през 2013.

От 2003 Кодексът на труда гарантира, че колективните договори се удължават с министерско постановление. Тази опция за първи път е приложена през 2010.

Министърът на труда и социалната политика удължава колективните споразумения по молба на социалните партньори за сферите на:

- Водоснабдяване и канализация (февруари 2010 и септември 2012);
- Пивоварни (май 2010, ноември 2011 и септември 2013);
- Целулоза - хартия (август 2010 и юли 2012);
- Добивна промишленост (май 2011).

Тези удължавания покриват допълнително около 38,000 служители.

Разпоредби за отказване от условията са включени в множество секторни/браншови колективни споразумения (хранителна индустрия, търговия и услуги, туризъм, строителство). В случай на влошаване на икономически и финансови резултати, прилагането на договореното заплащане може да бъде отложено, а в колективното споразумение могат да бъдат заложили по-ниски ставки от договорените. Работниците се компенсират на по-късен етап.

Не съществува координация в договарянето на заплатите.

Децентрализацията в договарянето на заплатите е типична тенденция за България от началото на прехода, но по време на кризата се установява трайно.

3.3.1. Индустиални спорове

Не съществува официална статистика за броя на стачките и загубените работни дни. Въпреки това е имало много протести и заплахи за стачки, най-вече под формата на митинги, демонстрации, гражданско неподчинение, въпреки че истинските стачки в компаниите се срещат рядко.

Стачките не са много чести. В периода 2011–2013 са регистрирани шест. Четири от тях са организирани през 2012.

На национално ниво са организирани две протестни демонстрации. На крос секторно и секторно ниво е имало 10 протестни акции ([BG1112011I](#), [BG1311011I](#)).

Секторите, засегнати от протестите са добивна промишленост, добив и разпространение на електроенергия, пощенски услуги и здравеопазване.

Най-значимите стачки са в железопътния сектор, производството на тютюн и държавните военни сили ([BG1109011I](#), [BG1309011I](#), [BG1103011I](#), [BG1111021I](#)).

Основните причини за колективни действия на национално и секторно/браншово ниво са мерките за икономии и липсата на смислен социален диалог.

Протестите на ниво компания се дължат основно на липса на заплати в продължение на няколко месеца, или поради несигурно бъдеще след приватизация на компанията.

Основната институция, свързана с помирение и арбитраж е Националният институт за помирение и арбитраж (НИПА), с тристранен консултативен борд. Въпреки това рядко се използват механизми за разрешаване на конфликти и арбитраж, поради липса на опит. През 2011– 2012 е имало само 5 арбитражни процедури..

3.3.2. Тристранна концентрация

Основният орган за социален диалог на национално ниво е Националният съвет за тристранно сътрудничество (НСТС). Основан през 1993, НСТС има сформирани комисии по редица проблеми. Неговият мандат е за сътрудничество и консултации по проблеми, засягащи труда, социалната сигурност и стандарта на живот. Съветът се състои от представители на правителството, представящия синдикат и организации на работодателите.

Съществува и набор от тристранни съвети в сферата на заетостта, професионалното обучение, равните възможности, социалното включване.

Социалният диалог за здраве и безопасност в работната среда също е добре институционализиран, включвайки съществуването на Национален съвет за условия на труд, браншови и регионални съвети за условия на труд и Национален съвет за инспекция на труда.

Ръководните органи на Фонда за условия на труд, Фонда за гарантиране на възнаграждението и надзорните съвети на Националния осигурителен институт и на Националната здравноосигурителна каса също се основават на тристранен принцип.

Проблемите, с които се справя Националният съвет за условия на труд в последните години засягат основно:

- правителствени мерки за икономии, тяхната ефективност и ефект върху населението;
- заплащане в публичния сектор;
- минимално заплащане;
- гарантиран минимален приход;
- младежка безработица.

Множество поправки в законодателството са обсъждани и приети. НСТС е приел и няколко стратегии, свързани със заетостта, демографията, активното стареене. Пенсионната реформа, годишни планове за действие за заетост и за здраве и безопасност.

През 2012 е прието национално споразумение ‘Първа работа’, между правителството и социалните партньори, както и национален план за Гаранция за младежта през 2013. Основан е съвет за координация, който да следи за прилагането на Гаранцията за младежта.

3.3.3. Представяне на работното място

Трудовият закон не гарантира за работническите съвети в дружествата. Основният канал за представяне на служителите на работното място е синдикатът – само той има правомощията за колективно договаряне.

Представителствата на служители чрез други канали на работното място са сложни и се реализират чрез три други типа представителства на служителите:

- Представителства на служителите за информация и консултация (съгласно директива 14/2002 ЕС), от 2006;
- Представители на служителите за защита на икономическите и социалните интереси на служителите;
- комитети/групи за здраве и безопасност.

Регулацията на тези органи се определя от закона.

Основни канали на престаивтелство на служителите	Синдикат (С)	Други органи
1 Най-важен орган	X	
2 Алтернативен орган		<p>Представители на работниците и служителите по информирание и консултиране</p> <p>Представители на работниците и служителите за защита на икономическите и социалните интереси;</p> <p>Комитети/Групи по условия на труд</p>

4. България като дестинация за аутсорсинг¹

¹Източник: Защо България?, Агенция Invest Bulgaria, налично на:
<http://www.investbg.government.bg/en/pages/why-bulgaria-84.html>

През последните години България става популярна дестинация за аутсорсинг на различни бизнеси – услуги (кол центрове; обслужващи центрове за големи международни компании); ИТ услуги (разработване на софтуер, уеб-хостинг и т.н.), производство на определени елементи за различни производствени стоки (аутсорсинг на цялостен бизнес процес (ЦБП)).

Според класификацията на KERNEY на 12те топ глобални зони за офшорни услуги, през 2011 България е на 17то място в света, базирайки се на предпочитание за аутсорсинг сравнено с други страни, докато през 2014 България се нарежда на 9то място, следвана от Египет и Полша. България е предпочитана дестинация за аутсорсинг поради много причини като ниските данъци, политическа и бизнес стабилност, нисък държавен дълг, високо качество на човешките ресурси и т.н.

4.1. Политическа и бизнес стабилност

- България е член на Европейския съюз, НАТО и СТО
- Стабилността на валутата се подпомага от валутен борд, който фиксира българския лев към еврото на ниво от 1.95583
- България има един от най-ниските правителствени дългове в Европейския съюз (18.9 % от БВП) и един от най-ниските бюджетни дефицити (-1.5%) по данни от 2013

4.2. Ниски бизнес разходи

- България има най-благоприятният данъчен режим в Европа. Корпоративният данък е 10%, най-ниското ниво в ЕС. Личният данък върху доходите е 10 %, плосък данък. Производствените предприятия в райони с висока безработица се облагат с 0% данъчна ставка.
- Съществува 2 годишен гратисен период за ДДС за внос на оборудване за инвестиционни проекти на стойност над 5 милиона евро, които създават поне 50 работни места.
- Амортизационния период за компютри и ново производствено оборудване е 2 години.
- 5% данък върху дивидентите и ликвидационните дялове (0% за данъчни жители на ЕС)
- България има една от най-конкурентните цени на труд в Централна и Източна Европа.
- Благоприятни офис наеми и ниски разходи за комунални услуги. Цената на електроенергия за промишлени потребители в България е 70% от средното европейско ниво.

4.3. Стратегическо местоположение

Разположена в сърцето на Балканите, България е стратегически логистичен център. Лесният превоз на товарите се осигурява от:

- Пет пан-европейски коридора (IV, VII, VII, XI, X), които минават през страната
- Транспортна програма ТРАСЕКА, която свързва Европа с Кавказки и Централно азиатски регион
- Четири основни летища: София, Пловдив, Бургас и Варна
- Две основни пристанища: Варна и Бургас
- Множество пристанища по река Дунав

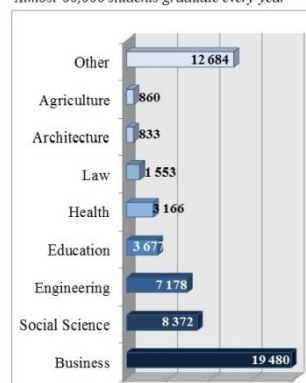
4.4. Достъп до пазарите

Благодарение на своето местоположение, България осигурява пряк достъп до следните ключови пазари:

- Европейски съюз – пазар с нулеви тарифи с население 500 милиона
- ОНД – все още не добре пенетриран пазар с висок потенциал
- Турция - пазар с нулеви тарифи с население близо 80 милиона
- Близкия Изток – пазар с висока покупателна сила
- Северно африкански пазар

Education in Bulgaria:

Almost 60,000 students graduate every year

4.5. Човешки ресурси

- Трудовата сила е добре образована, с високи умения и говори много езици
- 62.2 % от населението е в трудоспособна възраст (около 4.6 милиона)
- 60 000 студенти годишно завършват 51 университета
- 98% от гимназиалните ученици учат чужд език (обикновено английски), а 73% учат втори език (основно немски, френски, испански и руски)
- 94% от училищата има интернет достъп

5. Примери за производства, аутсорсвани в България

Настоящият раздел има за цел да представи няколко примера за висококачествени производствени съоръжения, построени в България от чуждестранни инвеститори като Schneider, Shell и много други.

SCHNEIDER ELECTRIC България ООД	
Профил на компанията	Schneider Electric България ООД е филиал на корпорацията Schneider Electric Industries SAS, Франция, която е част от международната група Schneider Electric SA. Групата Schneider е световен лидер в производството на оборудване, системи и превключватели в областта на електроразпределението и устройствата за автоматика и контрол. Компанията има богат опит и традиция със световните си търговски марки Merlin Gerin, Telemecanique, Square D, както и със 120 специализирани местни мерки. Корпорацията има годишни продажби в размер на над 10 млрд. евро през 2004 г., 190 производствени обекта по целия всят и около 85 000 служители в 130 държави.
Уебсайт:	www.schnider-electric.bg
Проект:	Завод за производство на електротехнически продукти
Местоположение:	Промислена и търговска зона Марица, област Пловдив
Години:	2006-2008
Съоръжения:	5000 м ² производствени помещения, складове, технически помещения
Години:	2009 –2011
Съоръжения:	1 660 м ² офиси и обслужващи помещения

LIEBHERR HAUSGERÄTE MARICA ООД	
Профил на компанията	<p>Liebherr Hausgeräte Marica ООД е 100% дъщерно дружество на Liebherr Hausgeräte Ochsenhausen GmbH – Германия. Компанията произвежда голям и разнообразен набор от висококачествени хладилници и фризери за домакинството и търговски цели. Бизнесът на семейство Либхер стартира през 1949 г. от Ханс Либхер. Огромният успех на първия му мобилен, лесен за сглобяване и евтин кран е в основата на успеха на неговата компания. Днес Liebherr е не само водещия производител на строителна механизация, но и признат доставчик на технически иновативни и ориентирани към потребителите продукти и услуги в редица други области. С течение на годините семейният бизнес се превръща в това, което днес е група от компании с над 22 000 служители в над 100 държави на всички континенти.</p> <p>Liebherr Group е разделена на лесни за управление компании, които функционират независимо една от друга. Целта е да се гарантира близост до клиента и възможност за гъвкаво реагиране на пазарните сигнали в условията на глобална конкуренция. Експлоатационното управление на компаниите за производство и продажби за отделни продуктови сегменти е в ръцете на отделни компании за контрол. Холдинговата компания на Liebherr Group е Liebherr-International AG в Бюле, Швейцария, която е изцяло</p>

	притежавана от членовете на семейство Либхер. Семейният бизнес вече е в ръцете на второто поколение и се управлява съвместно от Изолде Либхер и Вили Либхер. Вече над 50 години Liebherr е символ на качество с продуктите си за домакинството и за професионални цели.
Уебсайт:	www.liebherr.com
Проект:	Завод за производство на свободно стоящи и вградени хладилници и фризери "Liebherr"
Местоположение:	Промислена и търговска зона Марица, област Пловдив
Година	1999/2000
Работна сила:	550 души
Размер на обекта:	100 000 m ²
Застроена площ:	22 000 m ²
Година:	2006
Разширение:	30 000 m ² застроена площ

WILLIAM HUGHES България ООД	
Профил на компанията	<p>От 200 години William Hughes е начело на британската индустрия за производство на кабели. Създадена през 1967 г. и разположена в Old Coach House, Престън, W Hughes and Son Ltd специализира в производството и приложението на гама от технологична пластмаса, базирана на течна мембранна облицовка. Използвайки знанията, опита и техническите компетенции, придобити за много години в сектора, W Hughes предлага широк набор от високотехнологични продукти и системи, които са по-дълготрайни и с по-добро представяне от тези на традиционните конкуренти.</p> <p>Услугите на компанията са широкообхватни и включват пълния набор от изисквания за облицовки за промишлени, организационни, фирмени и битови помещения. Качеството е гарантирано, като всички продукти се произвеждат съгласно изискванията на BS EN ISO 9001, международния стандарт за гарантиране на качеството. Всички производствени процеси и складови съоръжения са базирани в големи заводски помещения в южната част на Англия, откъде компанията снабдява Обединеното кралство, голяма част от Европа и части от другите континенти. Над 30 години опит в прилагането на специализирани облицовки, подкрепени от 50 служители на пълен работен ден, гарантират отлично представяне.</p>

Уебсайт:	www.wmhughes.co.uk
Проект:	Завод за производство на елементи за автомобилната индустрия.
Местоположение:	Индустриална зона Раковски, област Пловдив
Година:	2004
Размер на обекта:	10 300 m ²
Площ на първи етап:	1 000 m ² застроена площ, 600 m ² инфраструктура
Година:	2006
Разширение:	1 000 m ²

PAVITAL ООД	
Профил на компанията	<p>Pavital ООД е италианско-българска компания за производство и продажба на вибропресовани бетонови елементи. Компанията предлага широка гама от продукти, използвани за различни подови покрития. Нов напълно автоматизиран поток на процесите функционира според технологичния модел на испанската компания ROYATOS. Европейска технология според изискванията за непрекъснати размери, висока сила и тежкотоварна устойчивост, антифриз качества, а да не забравяме и атрактивния дизайн и останалите подобни ползи.</p>
Уебсайт:	http://www.pavital.it/
Проект:	Завод за производство на вибропресовани бетонови елементи
Местоположение:	Индустриална зона Раковски, област Пловдив
Година:	2006

SHELL GAS BULGARIA АД	
Профил на компанията	<p>Shell Газ България АД е част от международната организация на Shell Group – глобална група от енергийни и нефтохимични компании, известни с производството на горива, както и с глобалната им дистрибуция. Shell Газ има успешен бизнес в над 60 страни, където осигурява навременни и надеждни доставки на АГУ за удовлетворяване на енергийните нужди.</p>
Уебсайт:	www.shellgaslpg.com
Проект:	Завод за бутилиране на пропан-бутан
Местоположение:	Индустриална и търговска зона Марица, Община Пловдив
Година:	1999
ЗАВОД ЗА БЕТОНОВИ ЕЛЕМЕНТИ ООД	

Профил на компанията	Компанията е част от Sienit Holding SA, осигуряваща по-голямата част от стоманобетона и сглобяемостроителството за изграждане на промишлените съоръжения в региона. Всички тези продукти присъстват в производствения списък на завода: фундаменти, колони и стълбове, греди, фасади, покриви и покривни панели, бетонни стълбове, канализационни шахти, бетонови капаци, оградни панели, бетонни вълноломни блокове.
Проект:	Завод за бетонови елементи
Местоположение:	Индустриална зона Раковски, област Пловдив
Година:	2003
Съоръжения:	6 000 m ²
Разширение:	2006
Съоръжения:	3 000 m ²

BULSAFIL ООД	
Профил на компанията	<p>Bulsafil ООД е 100% собственост на италианската компания Safil (седалище в Биела) и управлява предачен завод в село Скутаре, близо до Пловдив. Заводът е построен през 1999/2001 като GFI, в което влизат 18,831 m² застроена площ, годишен производствен капацитет от 1,500 т вълнена и смесена прежда и 340 работни места.</p> <p>През септември 2005 е добавено разширение към зоната за производство и складиране чрез допълнително изграждане на зона от 18,000 m².</p> <p>Сега оперират четири производствени линии с 30,000 вретена (капацитет от над 5,000 тона на година). Наети са 450 работници (340 работни дни на година); повечето от тях са обучени в Италия. 100% от продукцията се изнася за страните от ЕС.</p>
Уебсайт:	www.safil.it
Проект:	Bulsafil предачен завод
Местоположение:	Село Скутаре, област Пловдив
Година:	1999/2000
Съоръжения:	19 000 m ²
Разширение:	2005
Съоръжения:	18 000 m ²

LINDE BULGARIA	
Профил на компанията	Linde България е филиал на Linde Group, Германия, която има фабрики в множество страни по света. Качество от най-висок

	<p>стандарт в експертността по отношение на подечните материали – консултации, покупка, експлоатация. Linde предлага широк набор от качествена употребявана подечно транспортна техника, като например: дизелови и газови двигатели, мотокари, електрокари, складови камиони, влекачи, камиони със системи за тесни коридори, камиони за използване във взривоопасни зони, камиони за превоз на контейнери.</p>
Уебсайт:	www.linde-forklifts.com
Проект:	Фабрика за обработка на консумативи
Местоположение:	Индустриална и търговска зона Марица, област Пловдив
Година:	2006

MIROGLIO BULGARIA S.A.	
Профил на компанията	<p>Miroglio Bulgaria е филиал на Miroglio Group, Италия. Текстилното подразделение на Miroglio Group се занимава с производството и продажбата на голямо разнообразие от стоки, обхващащи целия текстилен сектор, от преди и небоядисани платове до завършени платове и щампи. Историята на текстилното подразделение на Miroglio Group започва през 1947 г., когато Джузепе Миролио, основателят на компанията, създава свой собствен промишлен бизнес. Той купува четири стана и ги слага в складовете, които е построил в центъра на Алба 15 години по-рано. Оттогава бизнесът му е преминал през няколко различни етапа. През последните години като част от инвестиционната си дейност и разширение Miroglio Group придобива или основава компании и производствени заводи в чужбина. Примери за такива са Ulmia в Германия, Giorgetti в България и Miroglio Lana в България. Текстилното подразделение се занимава и със сертификация за системата за качество ISO 9001 и за екологичния сертификат ÖKO-TEX.</p>
Уебсайт:	www.miroglio.com
Проект:	Завод за боядисване на текстил и щампи
Местоположение:	Град Елин Пелин
Година:	1999/2000
Съоръжения:	49 000 m ² застроена площ, която включва следните обекти: котелно помещение, водна станция, пречиствателна станция за отпадъчни води, жилищна сграда, административна сграда, газово управление.

6. Източници на информация

1. Защо България? Българска агенция за инвестиции, наличен на: <http://www.investbg.government.bg/en/pages/why-bulgaria-84.html>
2. България: профил на индустриалните отношения: EurWORK: the European Observatory of Working Life, наличен на: <http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/comparative-information/national-contributions/bulgaria/bulgaria-industrial-relations-profile>
3. Национален статистически институт, наличен на: <http://www.nsi.bg/en>
4. INVESTORS – индустриални зони в България, Индустриални зони – България, наличен на: http://www.industrial-zones.com/investors_eng.html#liebherr
5. Сайт на Центъра за изследване на демокрацията: <http://www.csd.bg/index.php?id=165>
6. EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat>